

Drodzy Czytelnicy,

z przyjemnością przekazujemy w Państwa ręce kolejny numer „Aparatu Represji w Polsce Ludowej 1944–1989”. Głównym tematem bieżącego numeru jest Służba Bezpieczeństwa w latach 1975–1989. Opublikowane artykuły są rozszerzeniem referatów wygłoszonych w trakcie konferencji naukowej o tym samym tytule, która odbyła się w Krakowie 27–28 maja 2021 r.

Służba Bezpieczeństwa była jednym z filarów systemu komunistycznego. Miała zapewnić bezpieczeństwo Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej i jej członkom, dbać o ich dominację w życiu politycznym i publicznym oraz ochraniać przed działaniami środowisk opozycyjnych. Komunistyczny aparat represji miał zatem rozpoznawać zagrożenia „godzące w bezpieczeństwo” komunistycznego państwa i im zapobiegać. Wyposażony w szerokie kompetencje, odgrywał dominującą rolę w kontrolowaniu społeczeństwa. Prezentowane Państwu artykuły ukazują nieznanne dotychczas aspekty funkcjonowania policji politycznej, często w wymiarze lokalnym.

Tegoroczny blok tematyczny otwiera artykuł Mirosława Sikory pt. *Ochrona operacyjna dużych zakładów przemysłowych przez aparat bezpieczeństwa PRL. Przykład huty żelaza w Częstochowie 1950–1990*, w którym Autor na przykładzie tytułowego zakładu opisał przedsięwzięcia operacyjne aparatu represji w sektorze gospodarczym. Rolę SB w blokowaniu aktywności opozycji scharakteryzował Stefan Pastuszewski, który w artykule *Środowiska twórców i animatorów kultury regionu bydgoskiego w zainteresowaniu operacyjnym Służby Bezpieczeństwa w latach 1975–1990* przedstawił działania SB w środowisku twórców związanych z Bydgoszczą. Cecylia Kuta w tekście *The Operational Strategy of the Security Service (SB) towards the Second Circulation in the Polish People's Republic from 1980 to 1990* opisała strategię Służby Bezpieczeństwa stosowane wobec drugiego obiegu wydawniczego w latach 1970–1990, a Marek Kozak w artykule pt. *Aparat represji wobec białostockiego NZS w stanie wojennym* przybliżył akcje policji politycznej wymierzone w studenckie środowisko skupione wokół Niezależnego Zrzeszenia Studentów. Interesujące fakty dotyczące kontrwywiadu w PRL zaprezentował Patryk Pleskot w artykule zatytułowanym *„Włamywacze z SB”. Akcje penetracyjne kontrwywiadu PRL w Konsulacie USA w Krakowie (lata osiemdziesiąte XX w.) – szkic źródłoznawczy*. Warto też sięgnąć do artykułu Tomasza Błaszaka pt. *Sekcja hotelowa koszalińskiej Służby Bezpieczeństwa i jej działania w obiektach „Skanpol” i „Orbis-Solny” w Kołobrzegu oraz „Jałta” w Koszalinie w latach 1973–1990*.

Kolejne prace poświęcone są strukturom, organizacji oraz funkcjonariuszom SB. Zbigniew Bereszyński w artykule pt. *Potencjał organizacyjno-kadrowy oraz ważniejsze kierunki działalności Służby Bezpieczeństwa w województwie opolskim w latach 1975–1990* przybliżył lokalną specyfikę województwa i związaną z nią organizację SB regionu oraz realizowane przez nią zadania. Tekst Pawła Fornala *Struktura i kadra kierownicza pionu SB KW MO / WUSW w Krośnie w latach 1975–1990* jest trzecim artykułem traktującym o UB/SB w Krośnie i stanowi dopełnienie już opublikowanych na łamach naszego pisma prac, które opisywały jednostkę UB/SB w Krośnie od roku 1944. Prezentowany w tym numerze tekst ukazuje strukturę organizacyjną i etatową oraz kierowników wojewódzkiej jednostki SB w Krośnie po 1975 r. Organizacja lokalnych struktur Służby Bezpieczeństwa stała się przedmiotem badań Marcina Kasprzyckiego, autora artykułu pt. *Inspektorat 2 SB WUSW w Nowym Sączu (1985–1988)*. Polecamy również *Portret zbiorowy funkcjonariuszy komunistycznej Służby Bezpieczeństwa w Polsce odpowiedzialnych za porwanie i zabójstwo ks. Jerzego Popiełuszki (do 1984 roku)* Pawła Sztamy oraz artykuł Witolda Bagińskiego pt. *Organizacja i struktura Biura Studiów SB MSW (1982–1989). Podstawowe fakty i ustalenia*.

Oprócz ciekawych i ważnych naukowo prac z bloku tematycznego chcielibyśmy polecić Państwu uwadze także pozostałe teksty. Warto sięgnąć do artykułów Serhija Kokina, *Oskarżenie o współpracę z wywiadem polskim jako narzędzie GPU/NKWD USRS w czystkach w Armii Sowieckiej w latach dwudziestych i trzydziestych XX wieku. Przypadek Henryka Wieczfińskiego i polski wątek sprawy kryptonim „Wiesna”* oraz Tomasza Kroka, *Studium agenta celnego na przykładzie działań inwigilacyjnych byłego oficera kontrwywiadu AK Juliusza Wilczura-Garzteckiego wobec kpt. Jerzego Lewszckiego (część I)*.

O historii osób uwikłanych we współpracę z policją polityczną Polski, „ludowej” albo rejestrowanych jako osobowe źródła informacji napisali Przemysław Benken w tekście pt. *„Drogi Stefku...” Historia współpracy Stefana Sumleta, żołnierza Polskich Kompanii Wartowniczych przy armii amerykańskiej, z komunistycznym aparatem bezpieczeństwa. Studium przypadku, Zbigniew Łagosz w *Przez wodę i ogień. Alians Andrzeja Wiercińskiego ze Służbą Bezpieczeństwa – zarys problematyki* oraz Mariusz Krzysztofiński w artykule *Zbigniew Bonawentura Fróg (1920–1986) – ksiądz, publicysta, działacz Stowarzyszenia PAX, tajny współpracownik i major Służby Bezpieczeństwa na etacie niejawnym*. Andrzej Grajewski w tekście *Sprawa tajnego współpracownika o pseudonimie „Lis”* usiłuje znaleźć odpowiedzi na niewygodne pytania w związku z odnotowanym w dokumentach zarejestrowaniem ks. inf. Stanisława Tkocza jako TW ps. „Lis”.*

Do tematu związanego z organizacją i funkcjonowaniem Milicji Obywatelskiej sięgnęli Tomasz Pączek, opisujący *Założenia normatywne pracy operacyjnej Milicji Obywatelskiej w latach 1975–1990*, oraz Piotr Borysiuk, który w artykułach pt. *Kwestia likwidacji Biura do Walki z Przestępstwami Gospodarczymi Komendy Głównej Milicji Obywatelskiej w okresie 1989–1990* oraz *Problem połączenia Biura Dochodzeniowo-Śledczego Komendy Głównej MO z Biurem Śledczym MSW w okresie transformacji resortu*

spraw wewnętrznych w latach 1989–1990 opisał dotychczas mało rozpoznane zagadnienia zmian zachodzących w MSW w okresie zmian ustrojowych.

Ciekawe wątki kontaktów z zagranicą na przykładzie środowiska rybackiego oraz roli Wojsk Ochrony Pogranicza „zabezpieczających” interesy PRL przedstawił Mateusz Kubicki w tekście *Załogi kutrów Przedsiębiorstwa Połowów i Usług Rybackich „Koga” a działalność operacyjna granicznej placówki kontrolnej Wojsk Ochrony Pogranicza w Helu w latach 1986–1989. Wybrane przypadki*. Godny polecenia jest także temat współpracy między krajami demokracji ludowej, który podjął Bogusław Wójcik w artykule *Przykład wymiany informacji pomiędzy MSW WRL i MBP NRD w zakresie obrony przed dywersją ideologiczną*.

Wszystkim Autorom, również tym, którzy nie zostali wymienieni w niniejszym wstępie, a którzy swoim wkładem naukowym przyczynili się do powstania kolejnego numeru rocznika, należą się serdeczne podziękowania. To, że otrzymujemy artykuły dotyczące nieznanych wątków historii aparatu represji w Polsce, potwierdza, iż temat wciąż wymaga gruntownych badań – zarówno w skali regionalnej, jak i centralnej. Wierzmy, że przekazany Państwu numer znajdzie zainteresowanie wśród grona naszych Czytelników.

Chcielibyśmy również zachęcić badaczy do udziału w organizowanych przez naszą redakcję konferencjach oraz publikowania tekstów na łamach naszego pisma.

dr Elżbieta Pietrzyk-Dąbrowska
redaktor prowadząca numeru 20 (2022)